

Groeiend enthousiasme in Sint-Philipsland

Boeien, groeien en opbloeien

Intussen heeft Driestar Educatief drie keer subsidie ontvangen om basisscholen gratis in aanraking te brengen met Wetenschap en Techniek en het concept exemplarisch onderwijs. Meer dan tweehonderd leerkrachten hebben de afgelopen twee jaar met plezier van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. De derde en tevens laatste groep is begin van dit cursusjaar gestart. Kees Bakker, leerkracht in Zeeland, vertelt over de ervaringen op zijn school in het cursusjaar 2009-2010. Ook zijn collega Willemien Franje komt aan het woord.

Mooie kans

Leerkrachten uit (bijna) alle leerjaren van de Koningin Julianaschool in Sint-Philipsland kunnen erover meepraten: Wetenschap en Techniek op basis van het concept exemplarisch onderwijs. Uit elk van de groepen 1/2, 3/4, 5/6 en 7/8 hebben vorig jaar diversen van hen de centrale dag met onder meer een lezing van professor Marc de Vries bijgewoond. Voor deze collega's volgden daarna nog drie dagen met workshops op de hogeschool. De exempels (gericht op hun eigen jaargroep) die ze tijdens die workshops leerden kennen, voerden ze in de tussentijd met hun eigen klassen uit. Kees Bakker – leerkracht, coach en intern begeleider op de school – vertelt: 'Wij hebben de subsidie meteen schoolbreed ingezet en stelden daarbij voor onszelf het doel niet alleen meer te leren over wetenschap en techniek, maar ook te kijken wat exemplarisch onderwijs precies is en of het concept bij onze school past. Voor dat laatste bood de subsidie een mooie kans. Al onze leerkrachten met een grote lesgevende taak hebben de cursus gevolgd. Wie vorig jaar niet kon of nu net benoemd is, volgt de nascholing dit jaar. Iedere leerkracht heeft tijdens het uitproberen van een nieuw geleerd exemplaar met zijn of haar klas bezoek gehad van Arie Visser, onderwijsadviseur bij Driestar Educatief. Deze heeft

met de leerkracht gereflecteerd. Daarna hebben alle cursisten van onze school, in aanwezigheid van Arie, tijdens een teamvergadering hun ervaringen gedeeld en met elkaar en de rest van het team nagedacht over een mogelijk vervolg. In deze vergadering is onder andere besloten dat alle leerkrachten in het cursusjaar 2010/2011 met hun klas twee exempels gaan uitvoeren. In datzelfde cursusjaar zullen we nadenken over de vraag of en hoe we exemplarisch onderwijs op onze school verder gestalte willen geven.'

Hoge verwachtingen waargemaakt

Als leerkracht van groep 5 en 6 volgde Kees tijdens de cursus over de exempels 'Geluiden zijn overal' en 'Rond de toren'. Over het uitvoeren in zijn eigen klas is hij enthousiast. Hij licht toe: 'Arie Visser woonde mijn les bij toen ik bezig was met het exemplaar over geluid. In dat (miniatuur-)exemplaar ontdekten de leerlingen aan de hand van een gitaar, een stemvork en kleine voorwerpen zoals rijstkorrels, zoutkorrels en snippers, dat geluid beweegt en materialen kan laten trillen. Om het begeleidingsgesprek met Arie buiten het lokaal te kunnen voeren, droeg ik mijn klas over aan de directeur. Van tevoren zei ik nog: "Jullie mogen nu zelf proberen gitaren te maken. Er liggen sigarenkistjes, paperclips, elastiekjes en linealen klaar." Tot mijn verrassing ontdekte ik bij terugkomst dat er op eigen kracht heel wat gitaren waren gemaakt: van sigarenkistjes met daarin een echte klankkast, met elastiekjes als snaren en schuin geplaatste paperclips waarmee je, met wat fantasie, een klein verschil in toon kon laten horen. Tja, dat stond niet in het boekje. Het was een aanvulling op het draaiboek die me werkende weg te binnen schoot. Voorafgaand aan deze opdracht waren de leerlingen echt goed bezig geweest. Met het maken van zulke mooie gitaren lieten ze mijns inziens zien dat ze begrepen wat ze hadden geleerd. Dat gebeurde ook bij de zelf ingevoegde opdracht die ik na wat klassikale proeven met geluid en water gaf. Aan groepjes kinderen deelde ik verschillende wijnflessen uit en ik vroeg: "Straks wil ik dat ieder groepje op deze

flessen 'Vader Jakob' kan spelen. Kijk zelf maar hoe." In het lokaal stonden een orgel en een xylofoon, die ze erbij mochten gebruiken. In zo iets slagen kinderen gewoon. Tenminste ... er was één jongen bij die niet goed meekwam – een intelligente jongen, die echter ook enkele stoornissen heeft en zich daarom vaak op dingen buiten de les concentreert. Maar wat zag ik hem opbloeien tijdens het gesprek over torens. Hij deed prima mee en toen hij later zelf een toren moest bouwen, ging hij enthousiast met buizen aan de slag. Zelf vond hij het echt geweldig!

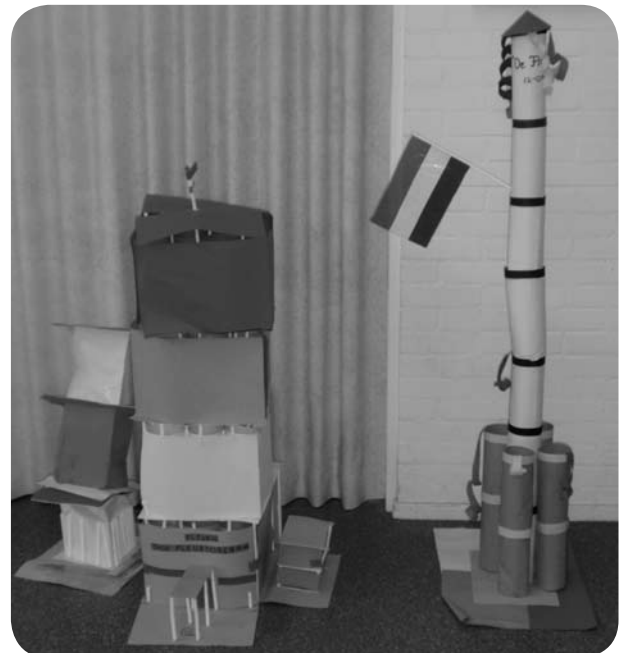
Op het spoor van nieuwe thema's

Kees en zijn collega's werken op dit moment met exempels die op de hogeschool zijn ontwikkeld, om zo meer grip te krijgen op het concept exemplarisch onderwijs. 'De exempels dagen me uit om zelf na te denken over andere exempels of aanvullingen op exempels', geeft Kees aan. 'Het lijkt me bijvoorbeeld boeiend om exemplarisch onderwijs over kastelen te ontwikkelen. Maar ik heb begrepen dat hier al studenten mee bezig zijn. Aangezien ontwikkelen veel tijd kost, kan ik dat beter aan hen overlaten. Mijns inziens kun je zoveel doen met het thema kastelen. Vergelijk alleen al eens het Muiderslot met het kasteel in de Luxemburgse stad Vianden. Beide kastelen zien er anders uit en het kasteel uit Luxemburg is op een rots gebouwd. Bij de bouw van kastelen speelt de omgeving een rol. Natuurlijk maakt het ook verschil in welke tijd een kasteel gebouwd is. Er is nog veel meer over te vertellen. Ook "Bruggen bouwen" spreekt me

als thema aan. Er bestaan allerlei soorten bruggen. In Londen heb je bijvoorbeeld een oprolbare brug: je stapt erop en hij rolt zich voor je uit en achter je rolt hij zich weer op. Dat nodigt uit tot een leuk gesprek. Van daaruit zou je kunnen komen tot vragen als: 'Hoe zou zo'n brug nu werken?', 'Hoe zijn bruggen vroeger ontstaan?', 'Hoe komt het dat er rond het jaar 1000 steden om bruggen heen zijn gebouwd?' enzovoort. En dan de torens: wist je dat de Toren van Babel een inspiratiebron voor heel wat kunstenaars is geweest? Sommige van die kunstwerken kunnen volgens mij interessante gesprekken met leerlingen opleveren.'

Meer dan alleen techniek

Nog even terug naar het exempel 'Rondom de toren' dat Kees met zijn klas heeft uitgevoerd. Van bepaalde onderdelen heeft hij video-opnames gemaakt. Daarbij vroeg hij de leerlingen bijvoorbeeld: 'Hoe ga je dat nu doen, zo'n toren bouwen?', 'Wat voor vormen ga je gebruiken?' of 'Hoe hoog gaat hij worden?' Op de video presenteren de leerlingen hun eigen ideeën hierover. Kees: 'Daarbij leerden ze meteen de strategieën die ze willen gebruiken en hun gedachten daarover goed te verwoorden. Dat zijn heel andere vaardigheden dan met de inhoud van techniek bezig zijn. Op de video zie je ook dat ze schetsen maken en – later – het proces evalueren. Sommige torens bleken niet te

kunnen blijven staan. Een mooie aanleiding voor een analyserend gesprek, waarvoor ook weer specifieke vaardigheden nodig zijn.'

Gesprek apart geoefend

Voor exemplarisch onderwijs is het goed kunnen voeren van een neo-socratisch gesprek onmisbaar.

‘Van leerkrachten en leerlingen vraagt dit veel’, aldus Kees. ‘Het is best lastig om een deel van de regie van je les uit handen te geven. Maar tijdens het uitvoeren van exemplen is er volop gelegenheid hiermee te oefenen. Bovendien leer je van fouten maken en er als collega’s met elkaar over te praten.’

Parallel aan het oefenen met het neo-socratische gesprek wordt in alle leerjaren van de school extra aandacht besteed aan het voeren van gesprekken in het algemeen. Kees: ‘Per leerjaar staat er tegenwoordig iedere week een thema voor een gesprek op de planning. Zo’n gespreksonderwerp nodigt uit tot het oefenen met gespreksvaardigheden, taalvaardigheden en sociale vaardigheden. Iedereen komt aan de beurt. Laatst heb ik mijn leerlingen bijvoorbeeld hun doopkaart mee laten brengen en hen iets over hun eigen doop laten vertellen. Mooi om te zien dat de een dan weet te vertellen dat hij huilde, de ander iets over zijn dooptekst zegt en de volgende zijn doopjurk meebrengt. De basale vaardigheden die voor deze gesprekken nodig zijn, zijn ook nodig bij exemplarisch onderwijs, al worden daar ook nog andere vaardigheden gevraagd.’

Collega’s die groeien

Niet alleen kinderen groeien als ze elkaar en hun leerkracht iets presenteren, datzelfde geldt voor leerkrachten onderling. Dat signaleerde Kees toen de leerkrachten die de cursus Wetenschap en

Techniek hadden gevolgd hun ervaringen aan het team presenteerden. ‘Dat doen wij in het onderwijs niet vaak. Maar daar gebeurt echt iets moois: je ziet mensen er gewoon door groeien.’

Tijdens die presentaties hebben Kees en zijn collega’s laten zien welke mooie kanten zij aan exemplarisch onderwijs zien en waar ze tegenaan gelopen zijn. Kees: ‘Het foto- en videomateriaal met exemplen waarin kinderen van onze eigen school participeren heeft echt geholpen om het team een goed beeld te geven en collega’s enthousiast te maken. Zo enthousiast in elk geval dat er dit jaar een nieuwe groep leerkrachten op cursus is gestuurd en dat iedereen die ervaring heeft met exemplarisch onderwijs dit jaar twee exemplen gaat uitvoeren, in speciaal daarvoor aangewezen weken. Tijdens die teamvergadering bespraken we ook dat we elkaar als teamleden heel hard nodig hebben bij het goed uitvoeren van exemplarisch onderwijs, inclusief het neo-socratisch gesprek. Letterlijk zei Arie Visser: “Investeer in elkaar, kijk bij elkaar, doe zo ideeën op en geef elkaar feedback. In een proces als dit is het belangrijk met elkaar te groeien.” Dat gaan we dit jaar doen. De meesten van ons zijn heel gemotiveerd, dat is een pré. Ik ben benieuwd waar we volgend jaar staan en of het ons gaat lukken een goede vorm te vinden om exemplarisch onderwijs een structurelere plaats binnen ons programma te geven.’

Willemien Fraanje, leerkracht in de onderbouw:

‘Het exemplen “Waarom stuitert een bal?” heeft echt indruk op me gemaakt. Toen ik het na het meemaken op de hogeschool uitvoerde met mijn groep 3, waren de kinderen een en al interesse: Wat gebeurt er nou?, Waarom stuitert-ie nou? Ik stond er echt van te kijken wat ze ontdekten. We lieten een bal stuiten op een glazen plaat waarop ik van tevoren wasmiddel had gesmeerd. Op de plaats waar de bal gestuiterd had zag je een behoorlijk groot rondje. “Dan moet-ie plat worden bij het stuiten”, wisten de kinderen op een gegeven moment te vertellen. “Anders had je alleen een klein puntje gezien.” En het bleef hangen ook. Hoe jong ze ook waren, vier weken later wisten ze nog precies te vertellen hoe het stuiten van een bal in zijn werk gaat. Het viel me ook op dat kinderen die normaal gesproken stil zijn in de klas bij exemplarisch onderwijs hun zegje doen. Het lijkt wel of ze denken: hé, dit weet ik ook.

Het lijkt me mooi als exemplarisch onderwijs een grotere plaats krijgt op onze school. Wel denk ik dat het lastig is om zelf exemplen te ontwikkelen. Dat kost tijd en het moet allemaal kloppen ook. Via Driestar Educatief kun je natuurlijk wel exemplen aanschaffen. Dan vind ik het wel meevallen met de voorbereidingstijd: je moet dan vooral de materialen bij elkaar zoeken. En de tijd die je erin stopt, verdient zich in de les terug. Ik denk wel dat je als leerkracht echt iets moet hebben met de inhoud van een exemplen. Een van de thema’s die in het traject Wetenschap en Techniek aan de orde kwamen, sprak mij eerlijk gezegd niet aan. Toen zag ik het uitvoeren ook niet zitten en heb ik lang niet alles met de kinderen gedaan. Een van mijn medecursisten vond het juist boeiend. In haar klas werd dat exemplen een groot succes.’